

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทย เป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย ที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง การขยายตัวทางเศรษฐกิจดังกล่าวเกิดจากปัจจัยหลายประการที่สำคัญคือ ประการแรก เป็นการขยายตัวของการลงทุนภายในประเทศจากเงินทุนภายในประเทศและการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศ ประการที่สองเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของมูลค่าการส่งสินค้าออกไปต่างประเทศ ส่งผลทำให้ภาคการผลิตต่าง ๆ มีการขยายตัวในอัตราสูง โดยเฉพาะการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกของภาค อุตสาหกรรม

สำหรับภาคเกษตรกรรมของไทยนั้นยังนับว่ามีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจอยู่มาก แม้ว่าในปัจจุบันการส่งออกสินค้าเกษตรจะไม่ได้ครองอันดับหนึ่งอีกต่อไปเมื่อเทียบกับมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด เพราะภาคอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น เนื่องจากสาขาเกษตรกรรมเป็นแหล่งจ้างงานที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีประชากรประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นจำนวนมาก คิดเป็น 60 เปอร์เซ็นต์ของแรงงานทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตร จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

โดยทั่วไปแล้วการผลิตและการตลาดของสินค้าเกษตรกรรมมักเป็นไปตามฤดูกาลกล่าวคือ สินค้าแต่ละชนิดมีระยะเวลาการผลิตถึงการเก็บเกี่ยวที่พร้อมกัน ทำให้ปริมาณผลผลิตในฤดูกาลเก็บเกี่ยวออกสู่ตลาดมากและจะมีราคาต่ำในช่วงดังกล่าว เพราะสินค้าเกษตรนอกจากจะมีปัญหาการผลิตแล้วการเคลื่อนไหวภาวะการค้าทั้งภายใน และภายนอกประเทศของสินค้าเกษตรกรรม การช่วยเหลือเกษตรกรของภาครัฐบาล และการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดแรงกดดันของการรวมกลุ่มทางการค้าของประเทศต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อสินค้าเกษตรทั้งสิ้น ในอดีตการขยายตัวของภาคเกษตรกรรมที่มีอัตราค่อนข้างสูงนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความต้องการสินค้าเกษตรในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้น แต่ในระยะ 6-7 ปีที่ผ่านมา การแข่งขันทางการค้าสินค้าเกษตร ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากภาคการค้าต่างประเทศได้มีบทบาท และมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

มากยิ่งขึ้น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการส่งออกได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง การแข่งขันการส่งออกสินค้าเกษตรในปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นการแข่งขันระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันเท่านั้น แต่ยังมี การต่อสู้ระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับประเทศที่พัฒนาแล้วอีกด้วย ผลที่ตามมาคือการตกต่ำของราคาสินค้าเกษตร

การศึกษานี้จะเป็นการศึกษาผลกระทบทางด้านราคาของข้าว ซึ่งเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศส่วนใหญ่ในทวีปเอเชียซึ่งประชากรบริโภคข้าวเป็นหลัก ความสำคัญทางเศรษฐกิจของข้าวนั้นมีมากกว่าที่เห็นจากตัวเลขซื้อขายข้าวในตลาดโลกมาก เนื่องจากประเทศผู้ผลิตข้าวส่วนใหญ่ จะผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศและจะส่งออกข้าวเฉพาะส่วนที่เหลือจากการบริโภค หรือนำเข้าจากต่างประเทศเฉพาะในกรณีที่ผลิตข้าวภายในประเทศได้ไม่เพียงพอเท่านั้น ตลาดข้าวระหว่างประเทศจึงเป็นตลาดที่เล็กและแคบเมื่อเทียบกับ ัญญาพืชอื่น ๆ หลายชนิดตั้งแต่อดีตมาข้าวของไทยนับได้ว่าเป็นสินค้าส่งออกอันดับ 1 ที่ทำรายได้ให้กับประเทศเป็นมูลค่ามหาศาล

ในปัจจุบันสินค้าเกษตรส่งออกได้ลดลำดับความสำคัญลงมาก ภายในระยะ 10 ปีสัดส่วนสินค้าเกษตรส่งออกในสินค้าส่งออกทั้งหมดได้ลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง จากตารางที่ 1-1 มูลค่าสินค้าเกษตรส่งออก ในปี 2526 คิดเป็นร้อยละ 65.78 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด ต่อมาอีก 10 ปี มูลค่าสินค้าเกษตรส่งออก ได้ลดลงเหลือร้อยละ 34.56 ของสินค้าส่งออกทั้งหมดในปี 2535 ในขณะที่มูลค่าสินค้านำเข้า ในช่วงระยะเวลาเดียวกันเปลี่ยนแปลงไปน้อยมาก เพียงร้อยละ 2 ของสินค้านำเข้าทั้งหมดเท่านั้น

ในขณะที่สินค้าเกษตรได้ลดความสำคัญในการส่งออก ข้าวก็ยังเป็นสินค้าเกษตรส่งออกอันดับแรกอยู่ จากตารางที่ 1-2 มูลค่าสินค้าส่งออกในปี 2535 อันดับ 1 ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูปโดยคิดเป็นมูลค่าร้อยละ 10.5 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด รองลงมาได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ อัญมณีและเครื่องประดับ ข้าว ตามลำดับ ถึงแม้ข้าวจะลดความสำคัญลงเป็นสินค้าส่งออกอันดับ 4 แต่ก็นับเป็นสินค้าเกษตรกรรมส่งออกอันดับ 1 เนื่องจากสินค้าส่งออกสามอันดับแรกเป็นสินค้าอุตสาหกรรม โดยข้าวมีมูลค่าส่งออก ร้อยละ 4.7 ร้อยละ 4.2 และ ร้อยละ 4.4 ในปี 2533 ปี 2534 และ ปี 2535 ตามลำดับ

สำหรับปริมาณการส่งออกข้าวของไทย ภายในระยะ 10 ปี มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก โดยในปี 2526 ประเทศไทยส่งข้าวออกไปขายยังประเทศต่างๆรวมทั้งโลกคิดเป็นปริมาณ 3,476.5 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 20,157.2 ล้านบาท ส่วนในปี 2535 ปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 4,779.9 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 35,633.8 ล้านบาท โดยในรอบ 10 ปีนี้ คิดเป็นอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยที่น้อยมาก กล่าวคือ ปริมาณส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น 144.82 เมตริกตัน คิดเป็นร้อยละ 4.16 และมูลค่าส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น 1,719.62 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 8.53 เท่านั้น นับได้ว่าอัตราการขยายตัวการส่งออกข้าวอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สินค้าอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาทางการผลิตและการค้ามากกว่า จึงขึ้นมาเป็นสินค้าออกสำคัญที่มีมูลค่าการส่งออกสูงในปัจจุบัน

ตารางที่ 1-1 มูลค่าการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทย

หน่วย : ล้านบาท

ปี	สินค้า ส่งออก ทั้งหมด	สินค้า เกษตร ส่งออก	ร้อยละ	สินค้า นำเข้า ทั้งหมด	สินค้า เกษตร นำเข้า	ร้อยละ
2526	146,472	96,351	65.78	236,609	31,455	13.29
2527	175,237	113,401	64.71	245,155	35,124	14.32
2528	193,365	115,977	59.97	251,169	38,258	15.23
2529	233,383	134,416	57.59	241,358	42,139	17.45
2530	299,853	153,991	51.35	334,340	53,652	16.04
2531	402,320	194,198	48.11	513,114	78,218	15.24
2532	515,848	230,536	44.69	662,679	102,244	15.42
2533	588,157	224,168	38.11	852,982	125,711	14.74
2534	723,112	256,036	35.41	959,408	142,869	14.89
2535	824,643	284,980	34.56	1,033,245	158,455	15.34

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 1-2 สินค้าออกสำคัญ 10 อันดับแรกของไทย

หน่วย : ล้านบาท

สินค้า	2533		2534		2535	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
1. เสื้อผ้าสำเร็จรูป	65,804.2	11.2	86,622.0	11.9	86,697.8	10.5
2. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และ ส่วนประกอบ	38,694.5	6.6	46,440.5	6.4	55,409.2	6.7
3. อัญมณีและเครื่องประดับ	34,891.8	5.9	35,962.6	5.0	36,681.8	4.4
4. ข้าว	27,769.5	4.7	30,516.3	4.2	36,213.8	4.4
5. กุ้งสดแช่เย็น แช่เย็นจนแข็ง	20,453.7	3.5	26,680.9	3.7	31,708.6	3.8
6. ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	24,465.2	4.1	24,883.9	3.4	29,613.3	3.6
7. ยางพารา	23,557.3	4.0	24,953.5	3.4	28,924.7	3.5
8. แผงวงจรไฟฟ้า	21,580.5	3.7	25,774.3	3.6	28,622.3	3.5
9. รองเท้าและชิ้นส่วน	20,219.5	3.4	23,803.1	3.3	25,642.3	3.1
10. อาหารทะเลกระป๋อง	21,623.4	3.7	25,727.3	3.5	24,424.6	3.0

ที่มา: สถิติการค้าและเครื่องใช้ภาวะเศรษฐกิจของไทย ปี 2535

ตารางที่ 1-3 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวของไทย

ปริมาณ : เมตริกตัน

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	ปริมาณ	มูลค่า
2526	3,476.5	20,157.2
2527	4,315.8	25,932.0
2528	4,017.2	22,524.1
2529	4,523.2	20,314.8
2530	4,443.3	22,703.0
2531	5,089.4	34,676.4
2532	6,140.3	45,462.3
2533	4,017.1	27,769.5
2534	4,333.1	30,516.3
2535	4,779.9	35,633.8
อัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ	4.166	8.531

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างตลาดข้าวของโลก
2. เพื่อศึกษาถึงผลการเปลี่ยนแปลงของราคาข้าวในตลาดโลก อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการส่งออกและการนำเข้าของกลุ่มประเทศส่งออกและนำเข้า ซึ่งผลดังกล่าวจะกระทบต่อราคาข้าวในโลก
3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสวัสดิการ จากส่วนเกินผู้ผลิตและส่วนเกินผู้บริโภค ในการค้าข้าวของโลก

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับข้าว สำหรับข้อมูลที่เป็นตัวเลขและสถิติที่ใช้เกี่ยวกับการค้าข้าวในตลาดโลก ทางด้านประเทศผู้ส่งข้าวออกและประเทศผู้นำเข้าข้าวรายสำคัญของโลก ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2523 - 2536 ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization : FAO) ส่วนข้อมูลตัวเลขการค้าข้าวของไทยกับต่างประเทศ ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2531 - 2535 ของศูนย์สถิติการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ ในการศึกษาคุณภาพของตลาดโลกนี้เป็นการศึกษาตลาดข้าวของโลก โดยภาพรวม คั้งนั้นจึงถือเอาปริมาณและมูลค่าการค้าข้าวของประเทศหรือกลุ่มประเทศต่าง ๆ เป็นตัวแทนการค้าข้าวทั้งหมดของประเทศหรือกลุ่มประเทศนั้น ๆ โดยจะไม่พิจารณารายละเอียดในด้านคุณภาพของข้าว

1.4 ข้อสมมติและข้อจำกัดของการศึกษา

1. ตลาดข้าวของโลกเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfect Competition)
2. ไม่นำเรื่องค่าขนส่งระหว่างประเทศมาพิจารณา
3. ในการวิเคราะห์คุณภาพ สมมุติให้สต็อกข้าวคงที่ในแต่ละปี จึงไม่พิจารณาเรื่องสต็อกข้าวและมูลภัณฑ์กันชน
4. เป็นการวิเคราะห์แบบดุลยภาพเพียงบางส่วน (Partial Equilibrium Analysis) ศึกษาเฉพาะตลาดข้าว ตลาดอื่นไม่เกี่ยวข้อง

5. การปรับตัวของราคาในตลาดโลก เป็นการปรับตัวเลื่อนขึ้นเลื่อนลงบนเส้นอุปทานหรือเลื่อนตามเส้นส่งออก ไม่ใช่จากการย้ายตำแหน่งของเส้นอุปสงค์หรือเส้นอุปทาน จึงทำให้สวัสดิการในประเทศไม่เปลี่ยนแปลง

6. การศึกษาเรื่องข้าวในที่นี้ เป็นการศึกษาในลักษณะรวมตัวแปรปริมาณข้าวและราคาข้าวที่ใช้ เป็นตัวเลขรวมของข้าวทุกชนิดที่ทำการค้าระหว่างประเทศ ไม่ได้แยกชนิดของข้าวและตลาดข้าว กล่าวคือไม่พิจารณาในด้านคุณภาพของข้าว

นิยามคำ

1. ราคาในตลาดโลกของข้าว หมายถึง ราคาข้าวที่ซื้อขายกัน ระหว่างประเทศผู้ส่งออกกับประเทศผู้นำเข้า
2. ราคาการส่งออกของข้าว หมายถึง ราคาที่ประเทศผู้ส่งออกข้าวได้รับซึ่งก็คือราคา F.O.B. ส่วนราคาในการนำเข้าข้าว หมายถึง ราคาที่ประเทศผู้นำเข้าจ่ายในการซื้อข้าวปริมาณนั้น ๆ ซึ่งก็คือราคา C.I.F.

1.5 วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. การศึกษาทางภาคพรรณนา (Qualitative Approach) จะมุ่งศึกษาถึงโครงสร้างโดยทั่วไปของตลาดข้าว โดยจะกล่าวถึงตลาดข้าวโลก ความสำคัญของตลาดข้าวไทยในตลาดโลกและตลาดข้าวของไทย
2. การศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เป็นการศึกษาโดยใช้หลักการโปรแกรมที่ไม่ใช่เชิงเส้น (Non-Linear Programming) ในการวิเคราะห์แบบจำลองดุลยภาพของตลาดโลก

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึง ระดับความสัมพันธ์ ระหว่างราคากับปริมาณการค้าของข้าว ในตลาดข้าวของโลก

2. สามารถวิเคราะห์ผลกระทบในตลาดข้าว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการนำเข้าหรือส่งออกของกลุ่มประเทศใดประเทศหนึ่ง
3. ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ สามารถนำไปปรับกลยุทธ์นโยบายการค้าข้าวของประเทศไทย
4. สามารถนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเสนอแนะนโยบาย และมาตรการบางประการเกี่ยวกับการส่งออกข้าว
5. เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาวางนโยบายการค้าข้าวที่เหมาะสมต่อไป